

RECENZJE I SPRAWOZDANIA

Jarosław Rola (2001). *Depresje u dzieci*. Warszawa: Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej, ss. 204

Niewiele jest w polskiej literaturze publikacji poświęconych depresji dziecięcej. Liczba ośrodków zajmujących się psychologią kliniczną dziecka czy psychiatrią dziecięcą jest niewspółmiernie mniejsza wobec podobnych placówek człowieka dorosłego. Czyżby pozycja dzieci w świecie dorosłych była tak niska? Mam nadzieję, że recenzowana przeze mnie książka Jarosława Roli stanie się przyczynkiem do zmiany tej dysproporcji, nie tylko dlatego, że to książka naprawdę wartościowa, ale też dlatego, iż naświetla problem mający już charakter społeczny, wymagający interdyscyplinarnego podejścia.

Autor dysponuje ogromną znajomością przedmiotu. Mimo iż książka jest pracą *stricto* naukową, czyta się ją łatwo, z zainteresowaniem, jest bardzo przejrzysta, napisana językiem ogólnie dostępnym. Dzięki temu może być adresowana nie tylko do psychologów czy psychiatrów, ale także innych osób pracujących z dziećmi: pedagogów, pediatrów, nauczycieli.

Część pierwsza książki, określona przez Autora jako kliniczna, stanowi bogaty przegląd zagadnień związanych z depresją u dzieci (choć nie tylko) doprowadzony do stanu aktualnego. Czy depresja u dzieci różni się od tej występującej u osób dorosłych? Jakie są jej

typy? Czy obowiązujące klasyfikacje zaburzeń psychicznych zawierają oddzielne kryteria, dotyczące zaburzeń nastroju u dzieci? Czy smutek i przygnębienie, a może raczej dysforia jest częściej występującym objawem w depresji dziecięcej? Czy obecność myśli i czynów samobójczych zależy od wieku dziecka, płci i jakości wsparcia społecznego? Z jakimi innymi zaburzeniami depresja może współwystępować? Jaka jest rola diagnozy różnicowej? Jak odróżnić depresję od dystymii, trudności w uczeniu się, ADHD, zaburzeń zachowania, zaburzeń lękowych, jądłowstrętu psychicznego, młodzieńczej schizofrenii czy zaburzeń somatycznych? To tylko część pytań, na które dostarcza odpowiedzi lektura tej pożytecznej i ciekawej książki.

Warto podkreślić, że Autor w sposób przystępny prezentuje psychologiczne teorie depresji. Nie opowiada się za konkretną teorią, przedmiotem jego zainteresowań jest pytanie o czynniki wyzwalające rozwój depresji reaktywnej. Ważny jest rozdział poświęcony prezentacji metod pomiaru depresji u dzieci. Szkoda, że większość z tych narzędzi nie ma polskiej adaptacji.

Kolejno Autor omawia depresję u dzieci z niepełnosprawnością intelektualną, będącą bezpośrednim obiektem jego zainteresowań badawczych. Dowiadujemy się, iż populacja osób z niepełnosprawnością intelektualną stanowi grupę osób określoną mianem grupy ryzyka dla zaburzeń sfery emocjonalnej. Traktowanie tych zaburzeń jako przejawu samej niepełnosprawności jest błędem metodologicznym. J. Rola uświadamia nam, że depresja nerwicowa u dzieci z niepełnosprawnością intelektualną ma te same

psychologiczne podstawy, co w przypadku dzieci bez upośledzenia. Reagowanie depresją na stratę i przeżycie traumy, nie zależy od poziomu funkcjonowania intelektualnego. Ponadto Autor dowodzi istnienia zbieżności symptomów depresji u dzieci z niepełnosprawnością intelektualną i bez tej niepełnosprawności. Analizując przyczyny depresji nerwicowej uwarunkowania nam, iż zazwyczaj uwarunkowana jest ona przez konstelację czynników organicznych, osobowych i środowiskowych.

Część druga – empiryczna poświęcona jest weryfikacji niektórych hipotez zawartych w części pierwszej. Dotyczą one relacji między kondycją psychiczną rodziców a zdrowiem emocjonalnym dzieci. Autor, poszukując odpowiedzi na postawione pytania badawcze, przyjął perspektywę łączącą podejście rozwojowe i kliniczne. Z przeprowadzonych przez J. Rolę badań wynika m.in., iż: matki dzieci z niepełnosprawnością intelektualną są bardziej depresyjne, niż matki dzieci prawidłowo rozwijających się, depresja występuje częściej u dzieci z niepełnosprawnością intelektualną, ma bogatszy obraz i zdarza się, że współwystępują z nią agresja i chwiejność emocjonalna; ojcowie dzieci chorych przewlekle przejawiają więcej objawów psychopatologicznych (lęk, depresja, chwiejność emocjonalna) niż ojcowie dzieci zdrowych; depresja reaktywna u dzieci występuje częściej w rodzinach z problemem alkoholowym, niż w rodzinach niepijących. Uzyskane wyniki są szczegółowo dyskutowane i konfrontowane z wynikami innych, podobnych badań.

Podsumowując, chciałbym zasygnalizować kwestie, które w świetle przedstawionych w książce danych są szczególnie ważne:

- depresja dziecięca powinna być traktowana jako zaburzenie wielobjawowe,
- zaburzenie to w populacji dziecięcej jest coraz powszechniejsze,
- dane z obserwacji klinicznych i badań empirycznych potwierdzają tezę o ogólności praw rządzących przebiegiem rozwoju dzieci niezależnie od ich poziomu funkcjonowania intelektualnego,
- istnieje potrzeba adaptowania i tworzenia nowych narzędzi pomiaru depresji u dzieci, a w szczególności u dzieci z niepełnosprawnością intelektualną.

Czytelnik znajdzie też w książce wiele wskazówek dotyczących diagnozy, prewencji czy pomocy psychologicznej w odniesieniu do depresji u dzieci. Odpowiednie formy pomocy skierowanej tak na dziecko, jak i na rodzinę czy najbliższe środowisko dziecka mogą zapobiec dalszej patologizacji rozwoju dziecka.

Uważam, że książka J. Roli to przykład bardzo dobrej pracy psychologicznej, rzetelnie napisanej, opartej na aktualnej wiedzy. Może stanowić źródło inspiracji do dalszych badań i bogaty zbiór informacji do wykorzystania tak przez praktyków, jak i teoretyków. Myślę, że ta pozycja może zainteresować studentów psychologii, pedagogiki i medycyny i na pewno powinna znaleźć się w bibliotekach dziecięcych psychologów klinicznych i psychiatrów dziecięcych. Szczerze polecam tę książkę.

Radosław Ociński